

ויש שפירש, שהגמ' באה לפרש שמה ששינוי שהם פטורים מלעשות פסח שני היינו רק באופן שלא מצאו מותר הפסח, אבל לכתחילה באמת יש להם לחפש מותר הפסח, ויקחו ויתנו שאם הם חייבים בפסח יהא זה קרבן פסח, ואם לא יקרב למותר הפסח (רבנו חננאל). ויש שכתב, שכונת הגמ' לתרין שאי אפשר ליתן את הדם בשפיכה, שכן מה ששינוי ששלמים שנתנם בשפיכה יצא, זהו רק כאשר יכול לתת בזריקה, אבל בקרבן זה שאינו יכול לתת בזריקה [שהרי אם הוא פסח ניתן דוקא בשפיכה ולא בזריקה], שוב אינו יוצא בשפיכה, וכפי הכלל הידוע ש'כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו' (שאגת אריה לא).

שמע מינה יש בריה - שמתברר למפרע שהקרבן נשחט על זה שעלה ראשון לירושלים, והוא מזכה אחר כך חלק בקרבן לשאר אחיו שעלו אחריו (רש"י). ויש שכתב שהאב שחט את הפסח על דעת מי שיעלה ראשון ועל דעת מי שירצה הראשון למנות עמו על הפסח, וזוהי הברירה שמתברר למפרע על דעת מי נשחט (ריטב"א גיטין כה, א).

אי אפרת בשלמא דאמניניה מעיקרא שפיר, והיינו שאין צריך שיהיו מנויים עליו במפורש, אלא דינם כאילו היו מנויים, שכן להלכה קיימא לן כרבי ירמיה (מדרש ל, א) ש'שה לבית אבות לאו דאורייתא' ואין המינוי מעכב (תוס' ד"ה אלא). ויש שכתב, שכונת הגמ' כפשוטו, שמדובר שכולם נמנו על הקרבן תחילה, שאם לא כן לא היו יכולים להתמנות עליו אחר השחיטה, והגמ' בנדרים (שם) שהוכיחה ממשנה זו ש'שה לבית אבות לאו דאורייתא', חולקת על סוגייתנו וסוברת שהמינוי אינו מעכב (תוס' גיטין כה, א ד"ה א, רמב"ן שם, וראה רש"י ד"ה ומזה ורש"ש שם). ויש שפירש, שאין הסוגיות סותרות אלא משלימות זו את זו, שכן אף אם 'שה לבית אבות לאו דאורייתא', מכל מקום צריך מינוי בקרבן הפסח כדי שיוכלו לאכול בו, משום שאסור למי שאינו מנוי לאכול מן הפסח, ולכן צריך לומר כמו שאמרו בסוגייתנו ש'אמניניה מעיקרא', ויכול האב למנות את בני ביתו מדין 'זכין לאדם שלא בפניו', אלא שאם 'שה לבית אבות דאורייתא', יש בכוחו של האב בין למנות ובין למשוך, וכאשר אמר הריני שוחט את הפסח על מי שיעלה מכאן ראשון, הרי הוא מושך את השאר מלהיות מנויים על הקרבן, ואף אם לא נתכוון אלא לזרזם אין זה מועיל, כיון שדברים שבלב הם ואינם דברים. אמנם אם 'שה לבית אבות לאו דאורייתא', ואין האב ממנה את בני ביתו אלא מדין 'זכין לאדם שלא בפניו', אינו יכול אלא למנותם עליו אף לא למושכם ממנו, כיון שהמשיכה אינה זכות להם, ולכן אף שאמר אחר כך ששוחט על מי שיעלה ראשון, לא פקע המינוי שהמנה אותם מתחילה, ויכולים כולם לאכול מהקרבן (חי הגר"ח סולוביצקי על הש"ס).

אלא אי אפרת דלא אמניניה מעיקרא לכתר דשחט מי קא מתמנו, שכן אם הקרבן נשחט רק לשם הראשון שעלה, אינו יכול למנות אחר כך את אחיו לאכול ממנו, שאי אפשר להתמנות על הפסח לאחר שחטתו (רש"י). ואף שבקושיא ידעה הגמ' שהקרבן נשחט גם על דעת מי שירצה הבן שעלה תחילה למנות עמו, ואם כן נמצא שהיו כולם מנויים קודם השחיטה, כעת סבורה הגמ' שאין לפרש כך, והואיל ולא פירש האב שדעתו למנות את כל מי שירצה העולה ראשון למנותו על הפסח (ריטב"א וחי הר"ן גיטין כה, א).

ונתי מותר הפסח, שאף הוא נאכל ליום ולילה (רש"י, ע"פ תוספתא זבחים). ואף שעדיין נמצא ממועט באכילתו, שהרי מותר הפסח נאכל גם ביום ואילו פסח אינו נאכל אלא בלילה, אין זה נחשב מיעוט בזמן אכילתו, שכן קרבן פסח אחר חצות עד הערב, ואין שהות לאוכלו ביום אלא זמן מועט ופעמים שלא נשאר שהות כלל, ומשום זמן מועט זה אינו נחשב שממעת זמן אכילתו (שער המלך קרבן פסח ג, ט). ויש שכתב שהאיסור למעט זמן אכילתו הוא דוקא בסוף זמנו אבל לא בתחילת זמנו (זכר יצחק א, מג), שאם לא כן, כל קרבן יהיה חייב להביא אותו מיד בבוקר השכם כדי שלא ימעת זמן אכילתו, ולא נמצא כן (צל"ח ביצה יט, ב, וראה ביאורנו לעיל פה, ב ד"ה ומקני). ויש שכתב שבפסח שני אין איסור לאוכלו ביום הקרבתו, שכן האיסור לאכול קרבן פסח ביום י"ד לא נאמר במפורש אלא נלמד מהכתוב 'ואכלו את הבשר בלילה ההוא' שמשמע דוקא בלילה ולא ביום, ואיסור עשה זה לא נאמר בפסח שני, ונמצא שאינו ממועט זמן אכילתו, שכן בין מותר הפסח ובין פסח שני נאכלים ליום ולילה (שפת אמת).

ונתרחו ונתי מותר הפסח - שיבקשו אנשים שנשאר להם קרבן פסח חי שהופרש לפסח ראשון ולא קרב, ויתנה עליו שאם שלו היה הקרבן בעל המום, יהא קרבן זה לפסח, ואם לא, יהא למותר הפסח [שקרב שלמים] (רש"י). ואין לפוסלו משום שנשאר שעה אחת ללא מנויים [שהרי הקריבו בעליו קרבן אחר לפסח ראשון], שלא נאמר דין זה אלא בנמנו עליו ואחר כך משכו הבעלים את ידיהם ממנו, שאז על ידי המשיכה בטלה לגמרי בעלות הבעלים מהקרבן, ופסח שאין לו בעלים נפסל ונדחה ושוב אינו ראוי לפסח, אבל כאן מדובר שמתחילה הפרישו הבעלים שני פסחים לאחריות שלא הוקרב, ועדיין יש להם בעלות על בטה בעלות הבעלים מהקרבן שלא הוקרב, ובאופן זה לא בטלה בעלות שיכולים למוכרו לאחר או למנות אחרים עליו, ובאופן זה אינו נפסל מליקרב כפסח (תוס', ע"פ מקדש דוד קונטרס בעניני קדשים ג, א). ועוד יש לפרש, שיבקשו אנשים שנשארו להם מעות שהופרשו לשם פסח, ויקחו אותן מעות ויקנו בהן קרבן ויתנו עליו (רש"י), ובאופן זה ודאי אפשר להקריב את הקרבן שקנו לשם פסח, שכן טעם הפסול במשכו הבעלים את ידיהם מהקרבן הוא משום דיוחי, ואין דיוחי חל על הדמים (תוס', ע"פ חזו"א א"ח כד לדף זה).

אלא משום סמיכה, ואין לומר שיבקש מותר מעות [כאופן השני שהובא לעיל] ויקנה בהן שה בתנאי שאם הוא פטור מפסח יחול המקח לשם מותר פסח, ואם לאו לא יחול המקח, ויסמוך עליו, ואחר כך יחזור למוכר ויקנה ממנו שנית את אותו שה בתנאי שאם הוא חייב בפסח ולא חל המקח הראשון הרי הוא קונה אותו כעת לשם קרבן פסח [שבאופן זה נמצא שאם הקרבן הוא מותר פסח הרי סמך עליו כדין, ואם הוא פסח הרי היתה הסמיכה קודם הקנין ועדיין היה חולין ולא עשה עבודה בקדשים], שכן קיימא לן (זבחים ל, א) שמדאורייתא הסמיכה צריכה להיות סמוכה לשחיטה, ואם כן אינו יכול להתעכב עד שיחזור ויקנה (שפת אמת).

אימר דקא אפרין דאי עבר לכתחלה נמי, שאף שכמות המתנות ואופן נתינתן אינם מעכבים, אין לעשות לכתחילה תקנה זו ליקח מותר הפסח ולהתנות, כיון שאם הוא שלמים נמצא משנה לכתחילה באופן נתינת המתנות, ומוטב שידחה ספק מצוה אף שיש בה כרת, בשב ואל תעשה, ממה שיעשו רובם שלא כהוגן בקום ועשה, שהרי רובם יצאו כבר בפסח ראשון (תוס').